Powszechny

dziennik praw państwa i rządu

dla

cesarstwa austryackiego.

Część XX.

Wydana i rozesłana dnia 3. Kwietnia 1851.

Allgemeines

Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt

für das

Kaiserthum Oesterreich.

XX. Stück.

Ausgegeben und versendet am 3. April 1851.

Część XX.

Wydana i rozesłana: dnia 3. Kwietnia 1851.

70.

Cesarskie rozporządzenie z dnia 2. Marca 1851,

mocą którego ustanawia się organizacyę nauk przemysłowych w ogólności i założenie szkół realnych w szczególności.

Zatwierdzam niniejsze wnioski, polecając oraz Memu ministrowi wyznań i oświecenia, ażeby według takowych postępował przy organizacyi nauk technicznych; równie też dozwalam, ażeby wydatki potrzebne na obiedwie szkoły realne w Wiedniu i na szkołę realną czeską w Pradze, pokrytemi zostały z funduszu szkolnego. Co do uzupełnienia stanowych szkół realnych w Pradze i w Gracu, tudzież szkół realnych w Reichenbergu i w Rakonicach, równie jak co do założenia zaprojektowanych szkół realnych w Bernie, we Lwowie, w Krakowie, w Lincu, w Solnogrodzie, w Insbruku, w Celowcu, Lublanie, Tryeście, w Zadrze i w Opawie, i co do reorganizowania zakładów technicznych, należy niezwłocznie rozpocząć potrzebne kroki w swoim czasie przedłożyć Mi odpowiednie wnioski do zatwierdzenia.

Franciszek Józef m. p.

Thun m. p.

2. Załączenie do Nru 70.

Najpoddańszy wniosek najwierniejszego ministra wyznań i oświecenia, Leona hr. Thun,

ściągający się do nauk przemysłowych w ogólności i do założenia szkół realnych w szczególności.

Miłościwy Panie!

Kiedy za pomocą znacznej liczby zakładów, przyłożono wszelkiego starania do szerzenia w Austryi oświaty, jakiej w drodze nauk gimnazyalnych dostąpić można, były bardzo niedokładnie uwzględnione środki do podniesienia tej gałęzi oświaty publicznej, której zadaniem jest, dostarczyć przemysłowym obywateli klasom nauk, jakich w swym zawodzie potrzebują. Istnieją wprawdzie instytuta techniczne, zdolne zadosyć uczynić potrzebom tych, którzy szukają wykształcenia technicznego, popartego na zasadach ścisłej naukowości, a szczególniej polegającego na głębszych naukach matematycznych; oczywisty zaś brak jest w szkołach pośrednich, mających zadanie rozszerzania wiadomości technicznych, nie dążąc do tak wysoko wytkniętych celów naukowych.

A przecież takie szkoły z wielu miar są niezbędnie potrzebnemi. Jak niestosownem by było, zakładać uniwersytety, nie postarawszy się, przez zaprowadzenie gimnazyów o dostateczne przygotowanie tych, którzy na uniwersytet uczęszczać mają; równie też wyższe instytuty techniczne, nie mogą odpowiedzieć swemu przeznaczeniu tam, gdzie

XX. Stück.

Ausgegeben und versendet am 3. April 1851.

70.

Kaiserliche Verordnung vom 2. März 1851,

wodurch die Organisirung des gewerblichen Unterrichtes überhaupt, und die Errichtung von Realschulen insbesondere festgesetzt werden.

Ich genehmige diese Anträge, ermächtige Meinen Minister für Cultus und Unterricht darnach bei der Organisirung des technischen Unterrichtes vorzugehen, und bewillige die Bestreitung der für die beiden Realschulen zu Wien und die böhmische Realschule zu Prag erforderlichen Auslagen aus den Studienfonden. Wegen Vervollständigung der ständischen Realschulen in Prag und Gratz und der Realschulen in Reichenberg und Rakonitz, so wie wegen Errichtung der beantragten Realschulen in Brünn, Lemberg, Krakau, Linz, Salzburg, Innsbruck, Klagenfurt, Laibach, Triest, Zara und Troppau, ferner wegen Reorganisirung der technischen Institute sind die nöthigen Verhandlungen unverzüglich zu pflegen und Mir, seiner Zeit, zur definitiven Genehmigung vorzulegen.

Franz Joseph *m. p.*

Thun *m. p.*

Beilage zu Nr. 70.

Allerunterthänigster Vortrag des treugehorsamsten Ministers des Cultus und Unterrichts, Leo Grafen von Thun,

den gewerblichen Unterricht überhaupt und die Errichtung von Realschulen insbesondere betreffend.

Allergnädigster Herr!

Während in Oesterreich für die auf dem Wege der Gymnasialstudien zu erreichende Bildung durch eine bedeutende Zahl von Anstalten gesorgt ist, ward für jene Richtung des öffentlichen Unterrichts, welcher die Aufgabe hat, den industriellen Classen der Bürger die Bildung, die sie benöthigen, zu geben, sehr ungenügend vorgesehen. Wohl bestehen technische Institute, welche geeignet sind, dem Bedürfnisse derjenigen zu entsprechen, die eine wissenschaftliche und besonders auf tieferen mathematischen Studien begründete technische Ausbildung suchen. An Mittelschulen aber, welche bestimmt sind, technische Kenntnisse zu verbreiten, ohne sich dabei so hohe, wissenschaftliche Ziele zu stecken, ist auffallender Mangel.

Und doch sind solche Schulen in mehrfacher Beziehung ein unabweisliches Bedürfniss. Wie es unangemessen wäre, Universitäten zu schaffen, ohne durch Errichtung von Gymnasien für eine genügende Vorbereitung derjenigen, welche die Universität besuchen sollen, vorzusehen, eben so wenig können höhere technische Institute ihrer Bestimmung da gehörig entsprechen, wo

nie masz szkół realnych. Było zatem niezbędną potrzebą przy instytutach technicznych zaprowadzić szkoły realne. Istniejące przy instytutach technicznych w Wiedniu i Pradze szkoły realne, tak są przepełnione uczniami, że już nie podobnem się staje wykładanie nauk ze skutkiem pożądanem i należyte prowadzenie uczniów, równie i karność w nich potrzebna, utrzymywaną być nie może.

Wszakże szkoły pośrednie, w mowie będące, nietylko służyć mają jako zakłady przygotowawcze do wyższych instytutów politechniczych; mają one także osobne oddzielne zadanie.

Przeznaczeniem ich jest dostarczać uczniom, nie mającym zamiaru postępować do szkół wyższych, tego wykształcenia w zawodzie technicznym, którego osiągnąć można bez głębszego badania naukowego, a tem samem podać sposobność właściwemu stanowi przemysłowemu do nabierania wiadomości, w swoim zawodzie potrzebnych, w sposób jak najprostszy.

Przy dotychczasowem urządzeniu nauk publicznych, nie była w stanie liczna i ważna klasa ludności, trudniąca się rękodziełem i przemysłem, nabyć tego wykształcenia technicznego, które się stało pzwszechną i daleko sięgającą potrzebą. Skutki tego są widoczne, i w tem leży główna przyczyna, dla której przemysłowość w Austryi w pewnych gałęziach nie zdołała wyrównać zachodnim sąsiadom naszym.

W obecnej chwili, kiedy zaprowadzone być mają zmiany w taryfie cłowej austryackiej, przez które system prohibicyjny zupełnie zniesionym zostanie; i kiedy się zdąża do urzeczywistnienia pomysłu utworzenia związku cłowego w środkowej Europie, — pomysłu, który przez wartość swoję wewnętrzną, zwycięztwo otrzyma, usunięcie owych przeszkód, stało się potrzebniejszem, jak kiedykolwiek w innej poprzedzającej epoce.

Przemysł austryacki, ma być w położeniu wytrzymania konkurencyi z zagranicą we wszystkich gałęziach: ażeby tego mógł dokazać, powinien mieć także takie same warunki rozwoju. Położenie jeograficzne Austryi, w samym środku Europy, nad strumieniem najpotężniejszym, w tej części świata, która za pomocą kolei żelaznych, z jednej strony z morzem adryatyckiem, z drugiej z morzem baltyckiem i północnem, połączoną zostanie, obfitość krajów koronnych w najrozmaitsze płody, siły zdrowe i rozmaitość w zdolnościach narodów, do tego państwa należących, są rękojmią wielkiego i naturalnego rozwoju jego przemysłu.

Nie potrzeba nic więcej, jak tylko, ażeby korzyści, które poprzednio i bezpośrednio, wykształcenie techniczne rękodzielnikowi nastręcza, upowszechnione zostały, a przemysł austryacki będzie mógł bez obawy iść w zawody z przemysłem zagranicznym. To wymaga uregulowania całego obszaru nauk tchnicznych.

Ażeby to zadanie rozwiązać gruntownie, należy rozpocząć budowlę od dołu i położyć trwałe i obszerne podstawy.

Wasza Ces. Mość, raczyłeś Najwyższem postanowieniem Swojem z d. 6. Września 1849 r. wraz z zarysami do organizacyi gimnazyów, najłaskawiej zatwierdzić ogólne zarysy takiego planu dla szkół realnych, jako poprzednią skazówkę przy założeniu takowych.

Stosownie do tego, powinny szkoły realne, według potrzeb miejscowych, dzielić się na szkoły realne wyższe i niższe, te zaś ostatnie obejmować mniej lub więcej kursów rocznych.

noch keine Realschulen vorhanden sind. Darum sah man sich gezwungen den technischen Instituten Realschulen beizufügen. Die an den technischen Instituten in Wien und Prag bestehenden sind nun schon in solcher Weise mit Schülern überfüllt, dass ein erwünschter fruchtbringender Unterricht und eine geregelte Leitung derselben zur Unmöglichkeit wird, und die nothwendige Disciplin daselbst nicht gehandhabt werden kann.

Aber nicht bloss als Vorbereitungsanstalten für höhere technische Institute sollen diese Mittelschulen dienen, sie haben auch eine selbständige Aufgabe zu erfüllen.

Sie sollen jenen ihrer Schüler, die nicht in höhere Schulen aufzusteigen gesonnen sind, diejenige Bildung auf dem technischen Gebiete verschaffen, welche ohne tiefere, wissenschaftliche Studien erreichbar ist, und dadurch dem eigentlichen Gewerbstande die Gelegenheit bereiten, sich die für seinen Beruf nöthigen Kenntnisse auf die geeignetste Weise zu erwerben.

Bei der bisherigen Beschaffenheit des öffentlichen Unterrichtes konnte sich die zahlreiche und wichtige Classe der Bevölkerung, welcher die Pflege und Ausübung der industriellen Gewerbe obliegt, nicht diejenige technische Bildung aneignen, die ein so allgemeines und weit verbreitetes Bedürfniss ist. Die Folgen davon sind auffallend und hierin ist ein Hauptgrund zu suchen, warum die österreichische Industrie in einzelnen Zweigen hinter jener unserer westlichen Nachbarn zurückgeblieben ist.

Gegenwärtig, wo Veränderungen des österreichischen Zolltarifes bevorstehen, durch welche das Prohibitivsystem gänzlich aufgegeben, und wo der grosse, durch seinen inneren Werth nothwendig siegreiche Gedanke einer mitteleuropäischen Zolleinigung angestrebt wird, ist die Behebung dieses Uebelstandes, mehr als je zuvor, dringend nothwendig.

Die österreichische Industrie wird angewiesen in allen Zweigen die Concurrenz mit dem Auslande zu bestehen; damit sie sie bestehen könne, müssen ihr auch die gleichen Bedingungen der Entwicklung geboten werden. Die geographische Lage Oesterreichs im Herzen Europas an dem gewaltigsten Strome des Welttheiles, welcher demnächst durch Schienenwege mit dem adriatischen Meere so gut wie mit dem der Ost- und Nordsee verbunden seyn wird, der Reichthum der verschiedenen Kronländer an den mannigfaltigsten Naturproducten, die gesunde Kraft und verschiedenartige Befähigung seiner Völker verbürgen eine grossartige und naturgemässe Entwicklung seiner Industrie.

Es bedarf nichts mehr, als dass die Vortheile, welche technische Bildung dem Gewerbsmanne unmittelbar und mittelbar zu Gebote stellt, allgemeinere Verbreitung finden, damit die österreichische Industrie jeden Kampf mit der ausländischen ungescheut eingehen könne. Dazu ist eine zweckmässige Regelung des gesammten technischen Unterrichtes nothwendig.

Soll aber diese Aufgabe gründlich gelöst werden, so muss der Bau von unten auf begonnen, und es muss ein fester, weit ausreichender Grund gelegt werden.

Euere Majestät haben mit Allerhöchster Entschliessung vom 6. September 1849 zugleich mit dem Entwurfe der Organisation der Gymnasien die Grundzüge eines solchen Entwurfes für die Realschulen als vorläufiger Leitfaden bei der Errichtung derselben Allergnädigst zu genehmigen geruht.

Diesem zufolge hätten sich die Realschulen den localen Bedürfnissen entsprechend als Ober- und Unterrealschulen, und letztere wieder als Unterrealschulen von mehr oder weniger Jahrgängen zu gliedern.

Ażeby wprowadzić w życie takie szkoły realne niższe, nakazałem już z początkiem upłynionego roku szkolnego w obudwóch kursach rocznych tak zwanej czwartej klasy przy szkołach głównych, gdzie tylko można było, zaprowadzić takie zmiany w naukach, iż klasy te tworzyć mogą pierwsze dwa kursa roczne niższej szkoły realnej.

Rozpoznawszy starannie potrzeby ukształcenia przemysłowego w państwach Waszej Ces. Mości, i zważywszy do jakiego stopnia nauki publiczne do tego dopomódz zdołają, mając oraz na uwadze związek, w którym stoją publiczne zakłady naukowe między sobą, tudzież potrzebę podzielenia takowych w ten sposób, iżby każdemu uczniowi o ile możności podaną była sposobność, przy uregulowanym postępie w wykształceniu przechodzić z jednego do drugiego, z niższego do wyższeao; uznałem za stosowne, dla wykształcenia przemysłowego niższego, o ile szkoła takowego udzielić może, zaprowadzić w powszechności szkoły realne niższe o dwóch kursach rocznych; dla młodzieńców zaś, dążących do dalszego wykształcenia w zawodzie przemysłowym, lub zamierzających przejść do wyższej szkoły realnej, dodać do niektórych szkół realnych niższych, trzeci kurs roczny; mianowicie do tych, które połączone ze szkołą realną wyższą, zupełną szkołę realną stanowić mają.

Ze szkoły realnej niższej młodzieniec, dążący do wyższego wykształcenia technicznego, przejdzie do szkoły realnej wyższej, podzielonej także na trzy kursa roczne.

Szkoła realna wyższa, obejmuje w swojem pojęciu istnienie na tem samem miejscu szkoły realnej niższej i obiedwie, połączone w jeden zakład, oddane zostaną pod spólny kierunek; szkoły zaś realne niższe, nie mające głównie na celu przygotowania do wyższego technicznego wykształcenia, lecz mające do czynienia z dziećmi, które zaraz do profesyi obracane być mają, zostaną jeszcze na przyszłość połączone ze szkołami dla ludu.

Oprócz szkół realnych niższych i wyższych, wymaga jeszcze potrzeba stanu przemysłowego, zaprowadzenia szkół rzemieślniczych niedzielnych i właściwych szkół specyalnych, dla pewnych gałęzi technicznego wykształcenia.

W szkołach rzemieślniczych, ma być podana sposobność chłopcom i czeladnikom wykształcać się dalej bez przerwy w swych zatrudnieniach, dla tego też szkoły te wieczorami tylko w dniach tygodniowych i w niedziele, odbywać się będą.

Już obecnie, postarano się po części o to, aby rękodzielnicy odbierali także wykształcenie z popularnych wykładów matematyki, fizyki, chemii i mechaniki etc. udzielanych w instytutach technicznych i innych kilku zakładach naukowych, równie jak w nauce rysunków; i muszę oddać należne pochwały staraniom i ofiarom pieniężnym, które położyły i dotąd jeszcze łożą towarzystwa przemysłowe i rękodzielne w kilku krajach koronnych, równie jak gremia handlowe i inne cechy w kilku miastach na te wykłady dla wykształcenia swych chłopców i dla nauki wszystkich tych, którzy jej szukają; wszelako w pomnożeniu szkół tego rodzaju, widzę istotny a tem samem konieczny środek do wykształcenia profesyonisty. Wtedy tylko, kiedy ten pożytek z takowych uzna w życiu praktycznym może i w nim powstać i głęboko utkwić zamiłowanie tego wykształcenia, które koniecznie krzewić należy, jeżeli profesye pomyślnie zakwitnąć

Um derlei Unterrealschulen ins Leben zu rufen, habe ich bereits mit Beginn des abgelaufenen Schuljahres in den beiden Jahrgängen der sogenannten vierten Classe der Hauptschulen, wo immer es thunlich war, jene Aenderung im Unterrichte angeordnet, welche sie geeignet machen soll, die ersten zwei Jahrgänge einer Unterrealschule zu bilden.

Ein sorgfältiges Erwägen der Bedürfnisse der gewerblichen Bildung in Euerer Majestät Staaten und des Grades, bis zu welchem der öffentliche Unterricht dieselbe vermitteln kann, so wie die Rücksicht auf den Zusammenhang, in welchem öffentliche Unterrichts-Anstalten unter einander stehen, und auf die Nothwendigkeit sie so zu gliedern, dass jedem Schüler so viel als möglich Gelegenheit geboten werde, unter Befolgung eines geregelten Bildungsganges aus der einen in die andere überzutreten, und aus den niederen in die höheren emporzusteigen, haben es als zweckmässig erkennen lassen, dass für den niederen gewerblichen Unterricht, in soweit ihn die Schule geben kann, in der Regel Unterrealschulen von zwei Jahrgängen errichtet werden, für Jünglinge aber, welche eine weitere Ausbildung in gewerblicher Richtung anstreben oder in eine Oberrealschule überzutreten gesonnen sind, an einigen Unterrealschulen ein dritter Jahrgang beigefügt werde; was insbesondere bei jenen stattzufinden hat, die mit einer Oberrealschule vereiniget, eine vollständige Realschule bilden sollen.

Aus der dreijährigen Unterrealschule wird der Jüngling, welcher nach einer höheren technischen Bildung strebt, in die ebenfalls in drei Jahrgänge gegliederte Oberrealschule eintreten.

Die Oberrealschule setzt zu ihrem Bestehen das Vorhandensein einer Unterrealschule an demselben Orte voraus, und wird mit dieser zweckmässig zu einer unter gemeinsamer Leitung stehenden Anstalt verbunden werden, während jene Unterrealschulen, deren Hauptzweck nicht die Vorbereitung für höhere technische Bildung ist, sondern, welche es vorzugsweise mit Kindern zu thun haben, die sich sofort den Gewerben zuwenden, noch in ihrer Verbindung mit den Volksschulen verbleiben sollen.

Ausser den Unter- und Oberrealschulen erheischt das Bedürfniss des Gewerbsstandes die Errichtung von Handwerker-Sonntags- und eigentlichen Specialschulen für einzelne Zweige der technischen Bildung.

In den Handwerkerschulen soll den Lehrlingen und Gesellen die Gelegenheit geboten werden, sich ohne Unterbrechung ihrer Beschäftigung fortzubilden, wesshalb sie nur an den Abenden der Wochentage und Sonntags abgehalten werden können.

Es ist für diesen Unterricht durch die populären Vorträge über Mathematik, Physik, Chemie und Mechanik etc., die an den technischen Instituten und einigen anderen Lehranstalten an Sonntagen stattfinden, so wie durch den Zeichnungsunterricht für Gewerbsleute schon jetzt theilweise gesorgt, und ich muss den Bemühungen und pecuniären Opfern, welche die Industrie- und Gewerbsvereine in mehreren Kronländern, so wie die Handelsgremien und andere Innungen mehrerer Städte für diesen Unterricht zur Bildung ihrer Lehrlinge und der Belehrung Suchenden überhaupt gebracht haben und noch bringen, meine volle Anerkennung zollen; ich erblicke jedoch in der Vermehrung dieser Art von Schulen ein wesentliches und darum unerlässliches Mittel zur Bildung des Gewerbsmannes. Nur wenn er den Nutzen derselben im praktischen Leben bewährt finden wird, kann auch in ihm der Sinn für jene Bildung, deren Verbreitung eine Nothwendigkeit ist, wenn anders die Gewerbe zur gewünschten Blüthe gelangen sollen, lebendig

mają. Ponieważ te szkoły ze szkołami realnemi w najbliższym związku stoją, i nauczyciele, przy ostatnich ustanowieni, także i tamtym służyć mają; przeto zaprowadzenie szkół realnych, czyni możliwem pomnożenie szkół wieczornych i niedzielnych.

Będę miał później przedłożyć najuniżeniej Waszej Ces. Mości, do Najwyższego potwierdzenia stosowne wnioski co do szkół takowych, jak skoro stosunki wykładu nauk w szkołach realnych, uczynią możliwem pomnożenie szkół wieczornych i niedzielnych.

Szkoły realne wyższe, mają dostarczać zwykłego przygotowania do instytutów technicznych. Jednakże, okazuje się potrzeba zaprowadzenia, oprócz tego po wszystkich instytutach technicznych, kursu przygotowawczego rocznego, w ten sposób, w jaki Najwyższem postanowieniem Waszej Cesarskiej Mości, już jest zaprowadzonym we Wiedniu, w Bernie i w Gracu, a to dla uczniów z laty starszych, którzy, pozyskawszy już usposobienie praktyczne w technicznym jakim zawodzie, pragną uzupełnić wykształcenie swoje teoretyczne w pewnych przedmiotach, a potem wstąpić natychmiast do instytutów technicznych.

Według tego, jak dozwolą okoliczności instytutów specyalnych, zakładów naukowych i inne stosunki, kurs ten mógłby być oddany pod kierunek dyrektora instytutu technicznego lub szkoły realnej, a wykładać by w nim mogli nauczyciele obudwóch tych zakładów; coby zarządzić należało dla każdego miasta, z osobna według zostającej do dyspozycyi liczby nauczycieli.

Na ten kurs przygotowawczy, należałoby odesłać wszystkich kandydatów do studyów technicznych, którzy już ukończyli rok 16 wieku swego, a nie są w stanie przygotowawcze swe wykształcenie, potrzebne do przyjęcia na te studya, udowodnić egzaminem przyjęcia wymogom odpowiednim, lub świadectwami szkolnemi w formie przepisanej.

Dopiero na tej podstawie, która powyżej najpokorniej określoną została, będzie można wprowadzić w życie dawno już przygotowaną stosowną organizacyę instytutów technicznych, po wysłuchaniu Rady mężów, z profesyą obeznanych, zachowuję sobie na późniejszy czas Waszej Ces. Mości okoliczne w tej mierze najpokorniej przedłożyć wnioski, mając wzgląd na szczególne potrzeby pojedynczych krajów.

Jako szczyt całej budowli szkół technicznych, pożądanym jest oraz zakład, przeznaczony na to, ażeby w nim mieściły się wszystkie gałęzie technicznych nauk w jak największej dokładności, i ażeby w nim udzielano nauki, biorąc w pomoc wszelkie środki naukowe.

Z niego wychodzić mają nauczyciele dla szkół technicznych, w nim ludzie fachowi znaleść mają sposobność dostąpienia wykształcenia zupełnego we wszystkich gałęziach umiejętności technicznych.

Instytut politechniczny we Wiedniu, był już dotąd zakładem przygotowawczym dla większej części nauczycieli i przełożonych szkół technicznych. On jest skarbnicą doświadczeń, ustalonych w usposobieniu swem długim lat szeregiem; on już położył wysokie zasługi tak około wydoskonalenia nauk technicznych, jakoteż około ich zastosowania w życiu przemysłowem, we wszystkich kierunkach, a przez wspaniałą, prawdziwie cesarską szczodrobliwość, której doznawał ten instytut w każdym czasie ze strony świetnych przodków Waszej Ces. Mości, stał się w swoim rodzaju pierwszym

werden und tiefe Wurzeln schlagen. Da diese Schulen mit den Realschulen im nächsten Zusammenhange stehen und diese auch die Lehrkräfte für jene darbieten, so gibt die Errichtung der Realschulen auch die Möglichkeit, auf die Vermehrung der Abend- und Sonntagschulen, die nöthige Rücksicht zu nehmen.

Ich behalte mir vor, Euerer Majestät zur Allerhöchsten Schlussfassung die geeigneten Anträge über diese Schulen gehorsamst zu unterbreiten, sobald die Verhältnisse des zu regelnden Unterrichtes in den Realschulen die Möglichkeit der Vermehrung der Abend- und Sonntagsschulen darbieten werden.

Die Oberrealschulen gewähren die regelmässige Vorbereitung für technische Institute. Es wird jedoch nothwendig seyn, an allen technischen Instituten überdiess einen Vorbereitungs-Jahrgang, wie er mit Allerhöchster Genehmigung Euerer Majestät in Brünn, ferner in Wien und Gratz bereits eingeführt ist, für solche Schüler vorgerückteren Alters zu errichten, die, nachdem sie schon eine praktische Vorbildung in einem technischen Berufe erlangt haben, ihre theoretische Ausbildung in einzelnen Gegenständen zu vervollständigen, und desshalb sofort in technische Institute einzutreten wünschen.

Dieser Jahrgang wäre, je nachdem es die Verhältnisse der speciellen Institute und Lehranstalten und andere Umstände bedingen, unter die Leitung des Directors des technischen Institutes oder der Realschule zu stellen, und von dem Lehrpersonale dieser beiden Anstalten zu versehen, was für jeden Ort mit Berücksichtigung der vorhandenen Lehrkräfte zu bestimmen seyn wird.

In diesem Vorbereitungs-Jahrgange wären alle Candidaten der technischen Studien zu verweisen, welche bereits das 16. Lebensjahr vollendet haben und nicht im Stande sind, ihre zur Aufnahme in diese Studien nöthige Vorbildung durch eine den Anforderungen entsprechende Aufnahmsprüfung, oder durch die vorgeschriebenen Studienzeugnisse nachzuweisen.

Erst auf der in dem Vorausgegangenen gehorsamst entwickelten Grundlage wird es möglich seyn, die schon lange in Verhandlung befindliche zweckmässige Organisirung der technischen Institute mit Benützung des Beirathes gewerbskundiger Männer ins Leben zu führen, und ich behalte mir vor, Euerer Majestät darüber mit Berücksichtigung der speciellen Bedürfnisse der einzelnen Länder die umständlicheren Anträge abgesondert allerunterthänigst zu erstatten.

Als sehr wünschenswerth wird sich dabei als Schlusstein des Gebäudes technischer Schulen eine Anstalt darstellen, bestimmt, alle Zweige der technischen Studien mit möglichster Vollständigkeit zu umfassen, und mit allen wissenschaftlichen Behelfen zu lehren.

Aus ihr sollen die Lehrer für technische Unterrichts-Anstalten hervorgehen, und Fachmänner in allen Zweigen der technischen Wissenschaften eine vollendete Bildung zu erlangen Gelegenheit finden.

Das polytechnische Institut in Wien ist schon bisher die Pflanzschule der meisten Lehrer und Vorsteher technischer Anstalten gewesen. Durch eine lange Reihe von Jahren gereifte Erfahrungen stehen ihm zu Gebote, es hat sich schon um die Ausbildung der technischen Wissenschaften sowohl, als auch um ihre Anwendung im gewerblichen Leben nach allen Richtungen im hohen Grade verdient gemacht, und ist durch die wahrhaft kaiserliche Municenz, welche Euere Majestät glorreiche Vorfahren diesem Institute stets huldreichst zuzuwenden geruhten, bereits in seiner Art die erste Anstalt des Reiches und mit den reichhaltigsten Lehrmittelsammlungen aus-

zakładem w państwie i zaopatrzonym został w jak najbogatsze zbiory do ułatwienia nauki. Będzie zadaniem mojem wziąć na uwagę te modyfikacye, przez które dalszy rozwój tego instytutu i dążenie do wymienionego celu, jest możliwem, a w swoim czasie, przedłożyć Waszej Ces. Mości stosowne w tym przedmiocie wnioski.

Jeżeli więc przy organizacyi całego obszaru nauk technicznych w cesarstwie, postępować się ma wytkniętą wyżej drogą, należy początek uczynić od zaprowadzenia zupełnych szkół realnych.

To zaprowadzenie, może już obecnie bez żadnej przeszkody mieć miejsce w tych krajach, w których już dokonanem lub przynajmniej przygotowanem zostało przeistoczenie czwartych klas szkół głównych na szkoły realne niższe; do tych też tylko krajów ściągają się obecnie najpoddańsze moje wnioski.

Co do Węgier, województwa Serbskiego z banatem Temeskim, Siedmiogrodu, Kroacyi i Slawonii, i królestwa Lombardzko-Weneckiego, upraszam o pozwolenie przedłożenia później osobnych wniosków w tej mierze.

Jest to naglącą dla dobra ogółu potrzebą, ażeby tam, gdzie wyższe zakłady techniczne już istnieją, mianowicie we Wiedniu, w Pradze, we Lwowie, w Bernie i w Gracu znajdowały się także zupełne szkoły realne wyższe, t. j. połączone ze szkołami realnemi niższemi, po części dla tego, iż są w związku ze stosownem uorganizowaniem instytutów technicznych, a nawet konieczną podstawą pomyślnego ich rozwoju, po części dla tego, iż te szkoły za wzór służyć mają tym, które po innych miejscach zaprowadzone być mają.

W tych miastach, z wyjątkiem Berna, już się znajdują szkoły realne, połączone z istniejącemi tamże instytutami technicznemi, złożone z dwóch kursów rocznych. Nauki, które w nich wykładają, można bez trudności zmodyfikować w ten sposób, iżby oddowiadały naukom, które, według planu organizacyjnego prowizorycznego, w pierwszych dwóch kursach rocznych, wyższej szkoły realnej, udzielane być mają.

Ażeby więc w tych miastach zaprowadzić szkoły realne wyższe w sposób najodpowiedniejszy i najmniej kosztowny, wypadałoby istniejące tamże szkoły realne oddzielić od instytutów technicznych, i połączyć takowe z istniejącą już na tem samem miejscu szkołą realną niższą, a to w ten sposób, iżby obadwa kursa roczne tych szkół, stanowiły pierwszy i drugi kurs roczny szkoły realnej wyższej, a równocześnie przy tych szkołach, także trzeci kurs roczny szkoły realnej niższej utworzonyby został.

Przy tem okazuje się niezbędną potrzebą, zaprowadzenia drugiej szkoły realnej wyższej tak w Wiedniu jakoteż w Pradze, z powodu rzeczywistych niedogodności, jakie z wielkiej nad miarę liczby uczniów w istniejących już szkołach od lat kilku wynikają.

Druga szkolna realna w Pradze, czeską być musi, ażeby zadowolnić potrzebę ludności narodowości czeskiej. Nagląca potrzeba takowej, spowodowała mię do zaprowadzenia prowizorycznego najniższego kursu takowej już w upłynionym roku szkolnym; w bieżącym zaś roku szkolnym, dodałem jeszcze do tego drugi kurs roczny szkoły realnej niższej: zarazem widziałem się spowodowanym, ażeby zmniejszyć napływ uczniów do szkoły realnej, dotąd przy instytucie politechnicznym jedynie tamże istniejącej, i zastępującej miejsce szkoły realnej wyższej, wprowadzić w życie przy niej także pierwszy kurs roczny szkoły realnej wyższej, przez co przygotowanem zostało stopniowe jej rozwinięcie aż do przekształcenia na zupełną szkołę realną.

Ale nawet tam, gdzie jeszcze nie istnieją instytuty techniczne, okazuje się potrzeba zaprowadzenia szkół realnych.

gerüstet. Es wird meine Aufgabe seyn zu erwägen, und Euerer Majestät die geeigneten Anträge zu erstatten, unter welchen Modalitäten durch eine weitere Entwicklung dieses Institutes dem angedeuteten Ziele nachzustreben seyn wird.

Soll nun bei der Organisation des gesammten technischen Unterrichtes in dem Kaiserstaate auf der hier angedeuteten Bahn vorgegangen werden, so ist es nothwendig, mit der Errichtung von vollständigen Realschulen einen Anfang zu machen.

Diese kann schon jetzt ohne Schwierigkeit in den Ländern stattfinden, wo die Umgestaltung der vierten Classe der Hauptschulen in Unterrealschulen bereits vor sich gegangen, oder doch angebahnt ist; auf diese Länder beschränken sich gegenwärtig meine allerunterthänigsten Anträge.

In Betreff Ungarns, der serbischen Woiwodschaft mit dem Temeser Banate, Siebenbürgens, Croatiens, Slavoniens und des lombardisch-venetianischen Königreiches behalte ich mir ehrfurchtsvoll vor, Euerer Majestät abgesonderte Vorträge zu erstatten.

Es ist ein dringendes Bedürfniss für das allgemeine Interesse, dass da, wo höhere technische Anstalten bereits bestehen, nämlich in Wien, Prag, Lemberg, Brünn und Gratz vollständige, das heisst mit Unterrealschulen vereinigte Oberrealschulen vorhanden seien, theils weil sie in Verbindung mit der zweckmässigen Organisirung der technischen Institute, ja die nothwendige Grundlage ihres erfolgreichen Gedeihens sind, theils weil diese Schulen den an anderen Orten zu errichtenden zum Vorbilde zu dienen haben werden.

In diesen Städten, mit Ausnahme von Brünn finden sich bereits Realschulen, welche mit den daselbst vorhandenen technischen Instituten verbunden sind, und aus zwei Jahrgängen bestehen. Der in denselben ertheilte Unterricht kann ohne Schwierigkeit so modificirt werden, dass er demjenigen entspricht, welcher in den beiden ersten Jahrgängen einer Oberrealschule nach dem provisorischen Organisationsplane ertheilt werden soll.

Um demnach in diesen Städten Oberrealschulen auf die zweckmässigste und am wenigsten kostspielige Weise zu gründen, wären diese Realschulen von dem technischen Institute zu trennen, und mit einer bereits daselbst bestehenden Unterrealschule in der Art zu verbinden, dass ihre beiden Jahrgänge den ersten und zweiten Jahrgang der Oberrealschule bilden, während gleichzeitig an diesen Schulen ebenfalls der dritte Jahrgang der Unterrealschule zu errichten wäre.

Ganz unausweichlich jedoch ist es dabei, dass sowohl in Wien als auch in Prag sogleich noch eine zweite Oberrealschule eingerichtet werde, wegen der wesentlichen Nachtheile, die aus der übermässigen Schülerzahl in den schon Bestehenden seit einigen Jahren hervorgehen.

Die zweite Realschule in Prag wird eine böhmische seyn müssen, um dem Bedürfnisse der Bevölkerung böhmischer Zunge zu entsprechen. Die dringende Nothwendigkeit einer solchen hat mich veranlasst, den untersten Jahrgang derselben bereits im vorigen Schuljahre provisorisch ins Leben treten zu lassen und für das laufende Schuljahr den zweiter Jahrgang der Unterrealschule hinzuzufügen, und um zugleich den Andrang der Schüler zu der bisher allein bestehenden Realschule am technischen Institute daselbst, welche die Stelle einer Oberrealschule vertrat, zu ermässigen, auch den ersten Jahrgang der Oberrealschule an ihr ins Leben zu rufen, wodurch zugleich ihre stufenweise Heranbildung zu einer vollständigen Realschule angebahnt wurde.

Aber auch da, wo noch keine technischen Institute bestehen, ist das Bedürfniss nach Realschulen vorhanden.

Szczególnie niezbędnie potrzebnem jest, zaprowadzić w każdym kraju koronnym jak najprędzej przynajmniej jednę szkołę realną niższą o trzech kursach rocznych i przekształcić takową przez dodanie trzech kursów rocznych szkoły realnej wyższej stopniowo na zupełną szkołę realną, tam gdzie tego będzie potrzeba.

W tym względzie naprzód uwagę zwrócić należy na główne miasta krajów koronnych: Linc, Solnogród, Insbruk, Celowiec, Lublanę, Tryest, Zadrę, Opawę, Czerniowce i Kraków.

Co do kwestyi względem pokrycia kosztów tych szkół realnych, przyjętą powinna być zasada, iż szkoły, odpowiadające w tak wysokim stopniu interesom materyalnym ludności tego miasta; w którem zaprowadzone być mają, z funduszów miejscowych założone i utrzymywane być powinny. Atoliż, leży to niemniej w interesie powszechnej oświaty i przemysłowości, które niezbędnie wymagają, ażeby w krajach szczególnie przemysłowych, przynajmniej po kilka szkół podobnych zaprowadzone zostały. Ta okoliczność usprawiedliwia, a nawet nakazuje, ażeby koszta do tego wymagane, o ile potrzeba zachodzi, pokrytemi były z funduszów publicznych, przeznaczonych na cel szerzenia wyższej oświaty; tam zaś gdzie takowe oddzielne fundusze nie istnieją, ze skarbu państwa, lub z dodatków skarbowych. Czy tę część kosztów skarb państwa ponosić ma, czy też fundusz krajowy, to dopiero rozstrząsane być może przy rozprawach, dotyczących ustanowienia budżetu krajów koronnych pojedynczych; w obecnej chwili nie pozostaje nic innego, jak tylko wstawić te koszta, podobnie jak inne dodatki do funduszu szkolnego, w ogólny budżet państwa.

Co się tycze mianowicie szkół realnych niższych, to najbliższą i przeważną korzyść z nich będą miały właśnie te miasta, w których założone zostaną; jest więc rzeczą słuszną, że rząd tylko wtenczas dostarczy środków do założenia tych szkół, jeżeli się do tego przyczynią miasta z funduszów miejscowych.

Ośmielam się zatem przedłożyć najpoddańszy wniosek tej osnowy, iż zaprowadzenie zupełnych szkół realnych niższych w Lincu, Solnogrodzie, Lublanie, Zadrze i w Opawie, tylko pod tym warunkiem będzie miało miejsce, jeżeli gminy same wystawią lokalności i ponosić będą koszta utrzymania takowych; równie jak koszta na środki pomocnicze do nauki i na opłacenie potrzebnej służby z własnego funduszu lokalnego, mającego być utworzonym na ten cel. Pod tym warunkiem płace personalu nauczycielskiego, mającego być ustanowionym, z funduszu naukowego zaasygnowane być mają.

Ażeby ułatwić utworzenie własnych miejscowych funduszów dla szkół w mowie będących, należy im przydzielić taksę, którą uczniowie na wstępie do szkoły za przyjęcie opłacić winni i połowę taksy szkolnej, mającej się rocznie przez nich opłacać, druga zaś połowa wpływać ma do funduszu, pokrywać mającego płacę nauczyli.

Zarząd takowych funduszów lokalnych, powierzonyby był osobnej komisyi, która składać się ma z dyrektora, jako prezydującego i z dwóch członków, przez gminę obranych; komisya ta postępowac winna według statutu zatwierdzonego przez ministeryum wyznań i oświecenia, a nad wykonaniem takowego czuwać ma władza szkolna krajowa.

Co do szkoły realnej w Czerniowcach, nie będzie potrzeba postępować tą samą drogą. Przedłożone już są życzenia, objawione na Bukowinie z bardzo wielu stron, ażeby takowa i obok innych szkół utworzona została kosztem funduszu religijnego gre-

Als unerlässlich nothwendig stellt es sich dar, in jedem Kronlande wenigstens Eine Unterrealschule mit drei Jahrgängen so bald als möglich zu errichten und dieselbe mit stufenweiser Hinzufügung der drei Jahrgänge der Oberrealschule, da wo sich das Bedürfniss nach einer solchen herausstellen wird, zu einer vollständigen Realschule zu gestalten.

Zunächst wären dabei die Hauptstädte der Kronländer, also Linz, Salzburg, Innsbruck, Klagenfurt, Laibach, Triest, Zara, Troppau, Czernowitz, dann Krakau zu berücksichtigen.

Was die Frage wegen Bestreitung der Kosten für diese Realschulen anbelangt, so muss wohl als Grundsatz angenommen werden, dass Schulen, welche in so hohem Grade den materiellen Interessen der Bevölkerung des Ortes, wo sie bestehen sollen, entsprechen, aus Localmitteln gegründet und erhalten werden. Allein auch die allgemeinen Interessen der Bildung und der Industrie sind wesentlich dabei betheiliget und vereinigen sich in dem unabweisbaren Bedürfnisse, dass in den gewerbreichen Ländern wenigstens einige solche Schulen errichtet werden. Dadurch erscheint es gerechtfertiget, ja geboten, dass die hiezu erforderlichen Kosten, in soweit es nothwendig ist, aus den öffentlichen für Zwecke der höheren Bildung bestimmten Fonden und da, wo solche selbständige Fonde nicht bestehen oder nicht zureichen, aus dem Staatsschatze oder durch Zuschüsse aus demselben bestritten werden. Ob dieser Theil der Kosten aus dem Staatsschatze oder aus Landesmitteln geleistet werden soll, wird erst bei den Verhandlungen über die Feststellung der Budgets der einzelnen Kronländer erörtert werden können, gegenwärtig erübriget wohl nichts, als sie gleich anderen Zuschüssen zu dem Studienfonde auf das Reichsbudget zu nehmen.

Was zunächst die Unterrealschulen anbelangt, so werden eben die Städte, in denen sie gegründet werden, den nächsten überwiegenden Vortheil davon haben, und es ist daher nicht mehr als billig, dass von der Regierung nur dann die Mittel zur Errichtung dieser Schulen bewilliget werden, wenn auch aus Localmitteln mitgewirkt wird.

Ich erlaube mir daher den alleruntertänigsten Antrag, dass auf die Errichtung vollständiger Unterrealschulen in Linz, Salzburg, Innsbruck, Klagenfurt, Laibach, Zara und Troppau unter der Bedingung eingegangen werde, wenn die Localitäten von den Gemeinden hergestellt und die Kosten für deren Erhaltung, sowie für die Lehrmittel und die Bezahlung der nöthigen Dienerschaft aus eigenen zu gründenden Localfonden bestritten werden. Unter dieser Bedingung dürften aber die Gehalte des neu anzustellenden Lehrpersonales vor der Hand aus den Studienfonden zu bewilligen seyn.

Um das Entstehen eigener Localfonde für diese Schulen zu erleichtern, wäre denselben die von den Schülern bei ihrem Eintritte in die Schule zu erlegende Aufnahmstaxe und die Hälfte des von ihnen jährlich zu entrichtenden Schulgeldes zuzuweisen, während die andere Hälfte dem Fonde, aus welchem die Gehalte der Lehrer bestritten werden, zuzufliessen hätte.

Die Verwaltung dieser Localfonde wäre einer eigenen Commission anzuvertrauen, welche aus dem jeweiligen Director als Vorstand und aus zwei von der Gemeindebehörde zu wählenden Mitgliedern zu bestehen, und dabei nach einem von dem Ministerium für Cultus und Unterricht zu genehmigenden Statut, dessen Einhaltung die Landesschulbehörde überwachen würde, vorzugehen hätte.

Für eine Realschule in Czernowitz wird es nicht nothwendig seyn, denselben Weg einzuschlagen. Es liegt bereits der in der Bukowina im ausgedehnten Masse laut gewordene Wunsch vor, dass eine solche nebst anderen Schulen auf Kosten des reichen griechisch nicht unirten Reli-

cko-nicunickiego, który według swego pierwotnego przeznaczenia, poświęcony jest także na rzecz szkół i zakładów naukowych; w tym przedmiocie będę wkrótce w stanie przedłożyć Waszej Ces. Mości osobny wniosek.

Co do zaprojektowanych szkół realnych wyższych, wypadnie wejść w układy z gminami Berna, Lwowa i Tryestu, w taki sam sposób, jak względem wspomnionych szkół realnych niższych.

W Krakowie chodziłoby głównie o przeistoczenie już istniejącej tam szkoły technicznej; a dochodzenia okoliczne, dopiero wykażą, o ile fundusze tamtejsze do tego wystarczą.

Według mego najuniżeńszego zdania, nie powinien rząd przy założeniu szkół realnych we Wiedniu i w Pradze, usunąć się od dostarczenia potrzebnych lokalności i środków pomocniczych do nauki, ponieważ bardzo pożądanem jest, ażeby siły gmin tych dwóch miast tem więcej zwrócone były ku temu, aby zaradzić niedostatecznosci szkółek dla ludu w tych gminach, i mieć staranie o szkołach rzemieślniczych, w sposobie wyżej opisanym.

Wszelakoż w Wiedniu, przy oznaczeniu tej części miasta, w której druga szkoła realna ma być otworzona, wypadnie mieć wzgląd na to, jaką pomoc ludność jednej lub drugiej części miasta, do uzyskania lokalności stósownych przynieść będzie gotowa.

Szkoła realna niemiecka w Pradze i w Gracu, utrzymywane były przez stany w składzie swoim dotychczasowym, ponieważ były założone jako szkoły przygotowawcze do zakładów technicznych stanowych.

Atoli uzupełnienie ich, według zasad wyżej wypowiedzianych, nie może paść ciężarem funduszom stanowym; musiałoby więc aż do uregulowania stosunków stanowych ze strony państwa być pokrytem.

W końcu muszę wspomnieć o szkołach realnych publicznych, polegających na funduszach prywatnych w Reichenbergu i w Rakonicach. Ażeby takowe uorganizować zgodnie z potrzebami nauk przemysłowych w ogólności i z celami ich szczególowemi mała już pomoc będzie dostateczną.

Racz Wasza Ces. Mość najłaskawiej upoważnić mnie do zaasygnowania tej pomocy z funduszów publicznych, o tyle, o ile z funduszów miejscowych dostarczoną być nie może.

Jeżeli Wasza Ces. Mość raczy zetwierdzić niniejsze najpoddańsze wnioski, wówczas należy jeszcze oznaczyć, jaką płacę nauczyciele przy nowo-zaprowadzić się mających szkołach pobierać i w jaki sposób uzdolnienie swoje do posad nauczycielskich wykazać mają.

Ośmielę się co do ostatniego przedmiotu, przedłożyć Waszej Ces. Mości osobny projekt prawa. Co się zaś tycze płac, zdaniem mojem najpokorniejszem jest, przez wzgląd na wykształcenie nietylko naukowe, ale równie i praktyczno-techniczne, którego od nauczycielów żądać należy, jeżeli te szkoły zakwitnąć mają, —dalej przez wzgląd na pomyślne widoki, otwierające się mężom takiego wykształcenia w zawodzie przedsiębiorstw przemysłowych, przy powszechnem postępie przemysłowości, iż jest nieodzowną koniecznością oznaczyć płacę ich w sposób następujący:

Dla nauczycieli niższych szkół realnych zupełnych

gionsfondes, der seiner ursprünglichen Bestimmung nach auch für Schulen und Studienanstalten gewidmet ist, errichtet werde, und ich werde in Kurzem in der Lage seyn, Euerer Majestät hierüber einen abgesonderten Vortrag zu erstatten.

Was die beantragten Oberrealschulen anbelangt, so wird mit den Gemeinden von Brünn, Lemberg und Triest eine ähnliche Verhandlung, wie hinsichtlich der besprochenen Unterrealschulen einzuleiten seyn.

In Krakau dürfte es sich wesentlich um eine Umgestaltung der bestehenden technischen Schule handeln, und die umständliche Verhandlung wird erst herausstellen, inwiefern die vorhandenen Fonde dazu ausreichen.

Meines ehrfurchtsvollen Erachtens sollte sich die Regierung bei der Errichtung der Realschulen in Wien und Prag auch der Kosten für die Herstellung der nothwendigen Localitäten und der Lehrmittel nicht entschlagen, weil es sehr wünschenswerth ist, dass die Kräfte der Gemeinden dieser beiden Städte denjenigen Massregeln in grösserem Masse zugewendet werden, welche sehr nothwendig sind, um der Unzulänglichkeit der Volksschulen in denselben abzuhelfen und für Handwerkerschulen der vorbezeichneten Art Fürsorge zu treffen.

In Wien wird jedoch bei der Bestimmung des Stadttheiles, in welchem die zweite Realschule zu errichten seyn wird, auf die zur Gewinnung geeigneter Localitäten in dem einen oder dem anderen zu gewärtigende Beihilfe der Bevölkerung Rücksicht zu nehmen seyn.

Die deutsche Realschule in Prag und die in Gratz wurden in ihrem bisherigen Zustande von den Ständen erhalten, weil sie als vorbereitende Schulen für die ständisch-technischen Anstalten errichtet wurden.

Die nach den vorangeschickten Grundsätzen erforderliche Erweiterung kann aber gegenwärtig nicht den ständischen Fonden auferlegt werden, und wäre sonach bis zur Regulirung der ständischen Verhältnisse vom Staate zu bestreiten.

Endlich muss ich mir erlauben, auch noch der auf Privatstiftungen beruhenden öffentlichen Realschulen zu Reichenberg und Rakonitz zu erwähnen. Um sie dem Bedürfnisse des gewerblichen Unterrichtes überhaupt und den speciellen Zwecken derselben entsprechend zu reorganisiren, wird nur eine geringe Aushilfe erforderlich seyn.

Geruhen Euere Majestät mich insoferne diese Aushilfe aus Localmitteln nicht gewährt werden könnte, zu deren Bewilligung aus den öffentlichen Fonden Allergnädigst zu ermächtigen.

Wenn Euere Majestät vorliegende allerunterthänigsten Anträge zu billigen geruhen, so ist es nothwendig, zu bestimmen, mit welchen Gehalten die Lehrer an den neu errichteten Schulen anzustellen seyn, und in welcher Weise sie ihre Befähigung darzuthun haben werden.

Ich werde mir erlauben, Euerer Majestät in letzterer Beziehung den Vorschlag eines Gesetzes abgesondert zu unterbreiten. Was aber die Gehalte anbelangt, so bin ich in Berücksichtigung der gleichzeitig wissenschaftlichen und praktisch-technischen Bildung, welche von den Lehrern gefordert werden muss, wenn diese Schulen gedeihen sollen, und der günstigen Aussichten, welche sich bei dem allgemeinen Aufschwunge der Industrie Männern von solcher Bildung auf dem Gebiete gewerblicher Unternehmungen eröffnen, des ehrfurchtsvollen Erachtens, dass es unerlässlich sei, sie in folgender Weise zu bemessen.

Für die Lehrer der vollständigen Unterrealschulen

1. we Wiedniu w kwocie tysiąc zł. r. z prawem posunięcia się po 10, a względnie po 20 latach służby do tysiąca dwóchset i tysiąca czterechset zł. r.

2. w Pradze i Tryeście, w kwocie 800 zł. r. z prawem posunięcia się do tysiąca i tysiąca dwóchset zł. r.

3. W powyżej rzeczonych miastach głównych reszty krajów koronnych, w kwocie sześciuset zł. r, z prawem posunięcia się do ośmiuset i tysiąca zł. r.

Płace nauczycieli przy szkołach realnych wyższych, byłyby o dwieście zł. r. wyższe.

Dyrekcyę takich oddzielnych szkół realnych, powierzyłoby ministerstwo jednemu z nauczycieli za roczną renumeracyę trzechset zł. r. m. k.

Po kilkoletniej służbie, odbytej z wyszczególnieniem, przedstawionoby Waszej Ces. Mci tych prowizorycznych dyrektorów, w celu udzielenia im stałej posady, w którym to przypadku, renumeracya ich zamienionąby została w płacę stałą.

Dyrektorowie szkoły realnej we Wiedniu, pobieraliby, oprócz tego zwykły dodatek na mieszkanie w kwocie stu pięćdziesiąt zł. reńskich.

Do płac, w tym sposobie oznaczonych, tylko ci nowo-mianowani nauczyciele prawo mieć będą, którzy udowodnią uzdolnienie swoje, według przepisów wydać się mających.

Co do katechetów przy tych szkołach realnych, te same przepisy miejsceby miały, które obowiązują co do katechetów przy gimnazyach, znajdujących się w tych samych miastach.

Upraszając najuniżeniej Waszej Cesarskiej Mości o najłaskawsze zatwierdzenie przedłożonych wniosków, ośmielam się dodać w pokorze tę uwagę, iż wyszczególnione tu projekta, przed rozpoczęciem nowego roku szkolnego, wcale jeszcze wykonanemi być nie mogą; a nawet w ciągu nowego roku szkolnego, tylko częściowo mogą być zaprowadzone, dla tego też koszta, jakie ztąd wynikną, tylko powoli łożone będą.

Wiedeń, 12-go Lutego 1851.

Thun m. p.

71.

Cesarskie rozporządzenie z dnia 14. Marca 1851,

mocą którego znosi się przywileje drukarni uniwersyteckiej w Budzie i drukarni licealnej w Klausenburgu (Kołozwarze) i stanowi się zasady co do ksiąg szkolnych we Węgrzech, w Kroacyi, Slawonii, Siedmiogrodzie i w województwie Serbskiem z banatem Temeskim.

Na wniosek Mego ministra wyznań i oświecenia, rozporządzam co następuje:

1. Zniesione zostają przywileje drukarni akademickiej w Budzie, mianowicie:

a) przywilej z dnia 5-go Listopada 1779, nadający jej wyłączne prawo nakładania i sprzedawania książek szkolnych wszystkich akademij, gimnazyów i szkół publicznych, jakiegokolwiek rodzaju we Węgrzech, i w tych krajach, które w czasie, kiedy przywilej został udzielony, z tym krajem połączone były.

1. in Wien mit Ein Tausend Gulden und der Vorrückung nach 10, beziehungsweise 20jähriger Dienstleistung in Eintausend zweihundert und Eintausend vierhundert Gulden,

2. in Prag und Triest mit achthundert, und der Vorrückung in Eintausend und zwölfhundert Gulden,

3. in den obbenannten Hauptstädten der übrigen Kronländer mit sechshundert und der Vorrückung in achthundert und Eintausend Gulden.

Die Gehalte der Lehrer an den Oberrealschulen wären um zweihundert Gulden höher zu stellen.

Die Direction solcher selbständiger Realschulen würde vom Ministerium einem der Lehrer gegen Remuneration von jährlichen dreihundert Gulden zu übertragen seyn.

Nach zurückgelegter mehrjähriger ausgezeichneter Dienstleistung wären diese provisorischen Directoren Euerer Majestät zur definitiven Anstellung vorzuschlagen, in welchem Falle sodann ihre Zulage in definitiven Gehalt überginge.

Die Directoren der Realschule in Wien bezögen noch ausserdem den üblichen Quartiergeldbeitrag von Einhundert fünfzig Gulden.

Auf die in solcher Weise geregelten Gehalte würden jedoch nur diejenigen neu einzustellenden Lehrer Anspruch haben, die ihre Befähigung der zu erlassenden Vorschrift gemäss nachgewiesen haben werden.

Hinsichtlich der Katecheten für diese Realschulen hätte in jeder Beziehung alles dasjenige zu gelten, was hinsichtlich der Katecheten der in denselben Orten befindlichen Gymnasien vorgeschrieben ist.

Indem ich Euere Majestät um die Allergnädigste Genehmigung der gestellten Anträge allerunterthänigst bitte, erlaube ich mir noch die Bemerkung in tiefster Ehrfurcht beizufügen, dass die vorgeschlagenen Massregeln fast durchgehends nicht vor dem nächsten Schuljahre und selbst dann nur theilweise werden in Ausführung gebracht werden können, so dass auch die dadurch verursachten Kosten nur nach und nach zu bestreiten seyn werden.

Wien den 12. Februar 1851.

Thun m. p.

71.

Kaiserliche Verordnung vom 14. März 1851,

womit die Privilegien der Universitäts-Buchdruckerei in Ofen und der Lyceal-Buchdruckerei in Klausenburg aufgehoben, und die Grundsätze über das Schulbücherwesen für Ungarn, Croatien, Slavonien, Siebenbürgen und die Woiwodschaft Serbien mit dem Temeser Banate festgesetzt werden.

Ueber Antrag Meines Ministers des Cultus und Unterrichts habe Ich zu verordnen befunden, wie folgt:

1. Die Privilegien der Universitäts-Buchdruckerei in Ofen

a) vom 5. November 1779, bestehend in dem ausschliesslichen Rechte, die Schulbücher aller Akademien, Gymnasien und was immer für öffentliche Schulen in Ungarn und in den zur Zeit der Ausstellung des Privilegiums damit vereinigt gewesenen Ländern zu verlegen und zu verkaufen;

b) przywilej z dnia 26. Kwietnia 1811, nadający jej wyłączne prawo nakładania rzymsko-katolickich mszałów i brewiarzów drukiem czarnym, dla Węgier i krajów, w ówczas do nich należących;

c) przywilej z dnia 13. Września 1822, nadający jej wyłączne prawo nakładania dzieła: „Corpus juris hungarici".

2. Znosi się przywilej drukarni licealnej w Klauzenburgu (Kołozwarze) z dnia 20. Lipca 1815, nadający jej wyłączne prawo zaopatrywania w książki szkolne wszystkich szkół rzymsko-katolickich jakiegobądź rodzaju.

3. Przepisy o nakładzie i przedaży książek szkolnych dla gimnazyów, szkół realnych wyższych i szkół realnych niższych zupełnych, zawarte w rozporządzeniu Mojego ministra wyznań i oświecenia z dnia 16. Kwietnia 1850 (dziennik praw państwa z r. 1850 Nr. 152), wydanego w skutek postanowienia Mego z dnia 15. Marca 1850, rozciągnięte zostają niniejszem na Węgry, Kroacyą, Slawonią, Siedmiogród, województwo Serbskie z banatem Temeskim.

4. Przy uregulowaniu spraw, dotyczących książek dla szkółek ludowych, należy zastósować postanowienie cesarskie z dnia 21. Lutego 1846 r. wydane dla tych części państwa, które niegdyś byłej komisyi nadwornej co do rzeczy naukowych podlegały, w skutek którego nakład książek szkolnych dla ludu ze strony rządu, nie ma być źródłem dochodu, a tylko pokryć winien koszta wyrobu i sprzedaży.

5. Mój minister wyznań i oświecenia, polecone ma sobie wykonanie niniejszego rozporządzenia.

Franciszek Józef m. p.

Thun m. p.

72.

Cesarskie rozporządzenie z dnia 20. Marca 1851,

mocą którego wydają się postanowienia względem rozstrzygania pretensyj, czynionych z tytułu praw prywatnych do uznanego za przepadły majątku osób przez sąd wojskowy skazanych i do dóbr zasekwestrowanych we Węgrzech, w Kroacyi, Slawonii, województwie Serbskiem, lub też w banacie Temeskim położonych, a należących do osób, o zdradę główną obwinionych.

Za przedstawieniem Mojej Rady ministrów, stosownie do §. 120. konstytucyi państwa, stanowię, co następuje:

§. 1.

Wszelkie pretensye, jakie sobie roszczą osoby prywatne do majątku osób, o zdradę główną przez sąd wojenny skazanych, mają być załatwiane wedle przepisów niniejszego rozporządzenia, przez likwidacyę, albo ugodę na drodze administracyjnej, lub też w razie potrzeby na drodze prawa, bez różnicy, czy dobra położone są we Węgrzech, w Kroacyi i w Slawonii, w województwie Serbskiem, albo w banacie Temeskim, i czy zajęcie takowych rzeczywiście już nastąpiło lub nie.

b) vom 26. April 1811, bestehend in dem ausschliesslichen Rechte, die römisch-katholischen Messbücher und Breviere für Ungarn und dessen damalige Nebenländer mit schwarzem Typendruck zu verlegen,

c) vom 13. September 1822, bestehend in dem ausschliesslichen Rechte, das Corpus juris hungarici zu verlegen — werden aufgehoben.

2. Das Privilegium der Lyceal-Buchdruckerei in Klausenburg vom 20. Juli 1815, welches in dem ausschliesslichen Rechte besteht, alle römisch-katholischen Schulen Siebenbürgens, von was immer für einer Art, mit Schulbüchern zu versorgen, wird aufgehoben.

3. Die Vorschriften über den Verlag und Verschleiss der Schulbücher für Gymnasien, Ober-Realschulen und vollständige Unter-Realschulen, welche in der, zufolge Meiner Entschliessung vom 15. März 1850 erlassenen Verordnung Meines Ministers des Cultus und Unterrichts vom 16. April 1850 (Reichsgesetzblatt 1850, Nr. 152) enthalten sind, werden auf Ungarn, Croatien und Slavonien, Siebenbürgen, die Woiwodschaft Serbien und das Temeser Banat ausgedehnt.

4. Bei der Regelung des Volksschulbücherwesens ist die kaiserliche Entschliessung vom 21. Februar 1846, welche für jene Theile des Reiches erlassen worden ist, die der ehemaligen Studienhofcommission untergeordnet waren, und zufolge welcher der von der Regierung zu besorgende Verlag der Volksschulbücher keine Einnahmsquelle seyn, sondern nur die Erzeugungs- und Verschleisskosten decken soll, in Anwendung zu bringen.

5. Mein Minister für Cultus und Unterricht ist mit dem Vollzuge der gegenwärtigen Verordnung beauftragt.

Franz Joseph m. p.

Thun m. p.

72.

Kaiserliche Verordnung vom 20. März 1851,

womit Bestimmungen über die Austragung von Privatrechts-Ansprüchen auf das für verfallen erklärte Vermögen von kriegsgerichtlich verurtheilten Personen und auf die mit Beschlag belegten in Ungarn, Croatien, Slavonien, der serbischen Woiwodschaft oder im Temeser Banate gelegenen Güter der des Hochverrathes Beschuldigten angeordnet werden.

Ueber Antrag Meines Ministerrathes habe Ich, gemäss dem §. 120 der Reichsverfassung, zu verordnen befunden, wie folgt:

§. 1.

Alle Ansprüche, welche Privat-Personen auf das für verfallen erklärte Vermögen der wegen Hochverrathes kriegsgerichtlich verurtheilten Personen zu stellen haben, müssen nach den Vorschriften der gegenwärtigen Verordnung durch Liquidirung oder Ausgleichung im administrativen Wege oder nöthigenfalls im Rechtswege ausgetragen werden, mögen die Güter in Ungarn, Croatien und Slavonien, in der Woiwodschaft Serbien oder im Temeser Banate liegen, und deren Einziehung bereits wirklich erfolgt seyn oder nicht.

§. 2.

Do likwidowania takich pretensyj, ustanowioną będzie na drodze administracyjnej komisya, nosząca nazwę: „Komisya likwidacyjna przepadłego majątku osób przez sąd wojenny skazanych.“ Przewodnictwo w tejże komisyi, poruczonem zostaje prezydentowi dyrekcyi finansów we Węgrzech. Jako członkowie, biorą przy niej udział szczególnie dyrektor król. spraw spornych *(causarum regalium director)* i jeneralny prokurator przy dystryktualnym sądzie wyższym: innych członków, ustanawia ministeryum finansów.

§. 3.

Do tej komisyi mają się wszyscy z pretensyami swemi, jakie w tej mierze mają, zgłosić w przeciągu miesięcy sześć, licząc od dnia dzisiejszego, w przeciwnym bowiem razie, takowe za zgasłe będą uważane, i za niesposobne już dalej do likwidacyi ani drogą ugody, ani drogą prawa.

Takowemu zameldowaniu, podlegać muszą nawet i te prawa, które już przed przełożeństwo administracyi kameralnej, przed prokuratora jeneralnego, lub przed inne władze wniesiono, albo względem których przeciw samym skazanym, w jakiejkolwiekbądź władzy sądowej sprawę wytoczono. W przypadkach tego rodzaju, winny strony w swem zgłoszeniu się odwołać się na rozpoczęte już w tej mierze rozprawy, ażeby urządzonem być mogło oddanie ich do komisyi likwidacyjnej.

§. 4.

Do pretensyj, sposobnych do zameldowania ich i likwidowania, należą także prawa własności braci rodzonych (t. j. jednego ojca i jednej matki) i pretensye małżonki lub wdowy skazanego, co do parafernaliów, allatury i dos legalis, o ile się te zasadzają na ustawach istniejących.

O ile dzieciom skazanego w szczególnych przypadkach, z łaski ma być wskazany jaki udział co do dóbr dawniej arytycznych, to Mojemu własnemu pozostaje postanowieniu.

§. 5.

Pretensye, pochodzące z interesów prawnych, względem których nie bez powodu wnioskować się daje, iż je tylko dla pozoru zawarto, lub że celem ich było wspieranie zbrodniowego przedsiębiorstwa, nie mogą do likwidacyi być sposobne. Mianowicie wyłączają się od likwidacyi wszelkie prawa z interesów pożyczki i innych podobnych, tudzież z darowizn i innego bezpłatnego pozbycia się majątku ze strony skazanego, które z nim zawarto dopiero w tym czasie, kiedy uczęstnictwo jego w rebelii (buncie), proklamacyą z dnia 3. Października 1848 wyrzeczonej, już powszechnie lub stronie szczególnie zostało wiadomem.

§. 6.

Prawa do wynagrodzenia szkody, które roszczą sobie strony prywatne przeciw skazanym, z powodu uszkodzeń, wyrządzonych im przez zbrodnię tychże, nie są przedmiotem rozprawy ani w drodze likwidacyi ani prawa. Co do praworoszczeń tego rodzaju, przedstawi Mi ministeryum do uchwały Mojej wnioski, jakie w zachodzących przypadkach uzna za stosowne z słusznem uwzględnieniem okoliczności, miejsce mających.

§. 2.

Zur Liquidirung dieser Ansprüche im administrativen Wege wird eine Commission unter der Benennung: „Liquidations-Commission für das dem Verfalle unterliegende Vermögen der kriegsgerichtlich verurtheilten Personen" bestellt. Der Vorsitz in dieser Commission wird dem Präsidenten der Finanz-Direction in Ungarn übertragen. Als Mitglieder haben an derselben, insbesondere der Director der k. Streitsachen (causarum regalium director) *und der General-Procurator des Pesther Districtual-Obergerichtes Theil zu nehmen; die übrigen Mitglieder werden durch das Finanzministerium besonders bestimmt werden.*

§. 3.

Bei dieser Commission haben alle diejenigen, welchen Ansprüche zukommen, dieselben binnen sechs Monaten vom heutigen Tage anzumelden, widrigenfalls dieselben erloschen, und weder im gütlichen, noch im Rechtswege zu einer Liquidation geeignet seyn würden.

Dieser Anmeldung müssen selbst diejenigen Ansprüche unterzogen werden, welche bereits früher bei dem Vorstande der Cameral-Verwaltung, bei den General-Procuraturen, oder anderen Behörden angebracht wurden, oder rücksichtlich deren gegen die Verurtheilten selbst, bei was immer für Gerichtsbehörden, Processe anhängig sind. In Fällen dieser Art haben die Parteien in ihrer Anmeldung auf die bereits anhängigen Verhandlungen hinzuweisen, damit die Uebergabe derselben an die Liquidations-Commission eingeleitet werden könne.

§. 4.

Unter die zur Anmeldung und Liquidirung geeigneten Forderungen gehören auch die Eigenthumsansprüche der ungetheilten Brüder und die Ansprüche der Ehegattin oder Witwe des Verurtheilten, in Ansehung ihres Paraphernal-Vermögens, der Allatur und der Dos legalis, *in soweit sie in den bestehenden Gesetzen begründet sind.*

In wieferne den Kindern des Verurtheilten in besonderen Fällen aus Gnade ein Antheil an den ehemals avitischen Gütern einzuräumen sei, bleibt Meiner Schlussfassung vorbehalten.

§. 5.

Ansprüche aus Rechtsgeschäften, rücksichtlich deren aus den obwaltenden Umständen mit Grund geschlossen werden kann, dass sie nur zum Scheine errichtet wurden, oder die Unterstützung des verbrecherischen Unternehmens zum Zwecke hatten, sind zu keiner Liquidirung geeignet. Insbesondere sind von der Liquidirung alle Ansprüche aus Darlehens- und anderen Borggeschäften, dann aus Schenkungen und anderen unentgeltlichen Vermögens-Veräusserungen von Seite des Verurtheilten, ausgeschlossen, welche mit demselben erst zu einer Zeit eingegangen wurden, zu welcher dessen Theilnahme an der, laut Proclamation vom 3. October 1848 ausgesprochenen Rebellion bereits offenkundig, oder dem Gegentheile insbesondere bekannt war.

§. 6.

Die Ansprüche auf Ersatzleistung, welche Privatparteien wider die Verurtheilten, für die von denselben an ihnen durch das Verbrechen verübten Beschädigungen, stellen zu können glauben, sind kein Gegenstand einer Verhandlung im Liquidations- oder im Rechtswege. Ueber Ansprüche dieser Art wird das Ministerium die Anträge, welche es in vorkommenden Fällen unter billiger Berücksichtigung der obwaltenden Umstände für angemessen erachtet, Meiner Schlussfassung unterziehen.

§. 7.

Co do tych pretensyj, w terminie edyktalnym zameldowanych, które komisya likwidacyjna uzna za należyte, lub do zawarcia ugody względem nich zasposobne, winna komisya wnioski swe na zaspokojenie lub zatwierdzenie zawartej ugody, przedłożyć ministerstwu finansów.

§. 8.

Jeżeli zaś komisya likwidacyjna pretensyę uznaje za nienależytą, przeciw czemu rekurs miejsce ma do ministerstwa finansów, albo jeżeli, w razie przedłożenia, paragrafem właśnie poprzedzającym zarządzonego, zatwierdzenie ministerstwa finansów nie ma miejsca, tedy pretensye do dalszego poszukiwania na drogę prawa odkazać należy. Zarazem jednak wyznaczy się stronie termin trzechmiesięczny, w którym wytoczyć będzie miała sprawę swą na drogę prawa, po upływie którego, nie będzie miano żadnego dalszego względu na jej pretensyę.

§. 9.

Do rozstrzygnienia pretensyj, na drogę prawa przekazanych, ustanowi się jako pierwsza instancya, oddział sądu krajowego w Peszcie. Ta swe uchwały stanowić będzie w kolegium, składającem się z prezydującego i najmniej czterech sędziów.

Jej członkowie złożeni będą z radzców sądu krajowego peszteńskiego, temeszwarskiego i zagrzebskiego.

W tymże sądzie miejsce ma naprzeciwko skarbowi dalszy ciąg procesów, przed inne sądy przeciw skazanemu wytoczonych, jeżeli w tym względzie już przy komisyi likwidacyjnej (§. 3.) nie przyjdzie do skutku żadna z powodem ugoda.

§. 10.

Wszelkie, do tego delegowanego sądu krajowego przez komisyę likwidacyjną przekazane pretensye, rozstrzygane będą wedle przepisu, zatwierdzonego przezemnie na dniu 3. Listopada 1849.

§. 11.

Każdy wierzyciel ma swą skargę przeciw dyrektorowi *causarum regalium* jako zastępcy skarbu, stosować i przeprowadzać.

§. 12.

Jeżeli z wniesionych podczas terminu edyktalnego zameldowań, pokazuje się, że pretensye wierzycieli przewyższają znajdujący się majątek skazanego, natenczas do woli zostaje komisyi likwidacyjnej, żądać od dyrektora *causarum regalium* otworzenia upadłości w myśl i wedle przepisu ustawy o upadłościach z roku 1840, bez przedsiębrania likwidacyi zameldowanych należytości.

§. 13.

W takim razie wszelakoż zastrzega się także i fiskusowi prawo, wystąpić w terminie konkursowym przeciw masie upadłości ze swemi pretensyami, wypływającemi ze strony zastępstwa jego funduszów publicznych i kas, lub też z innych tytułów prawa prywatnego.

§. 14.

W razie upadłości, oddział sądu krajowego, w §. 9 delegowany, będzie oraz właściwą co do upadłości władzą.

§. 7.

Rucksichtlich derjenigen, innerhalb des Edictal-Termines angemeldeten Forderungen, welche die Liquidations-Commission für richtig, oder zur Abschliessung eines Vergleiches für geeignet findet, hat sie ihre Anträge auf Befriedigung oder Genehmigung des abgeschlossenen Vergleiches an das Finanzministerium zu stellen.

§. 8.

Wenn dagegen die Liquidations-Commission eine Forderung für illiquid erklärt, wogegen ein Recurs nur an das Finanzministerium stattfindet, oder wenn im Falle der im vorhergehenden Paragraphe angeordneten Vorlegung die Bestätigung des Finanzministeriums nicht erfolgt, so ist die Forderung zur Austragung auf den Rechtsweg zu verweisen. Zugleich ist jedoch der Partei ein Termin von drei Monaten zu bestimmen, binnen welchem sie den Rechtsweg zu ergreifen hat, widrigenfalls kein weiterer Bedacht auf ihren Anspruch genommen werden würde.

§. 9.

Zur Austragung der, auf den Rechtsweg verwiesenen Forderungen, wird als erste Instanz eine Abtheilung des Landesgerichtes in Pesth delegirt. Sie hat ihre Beschlüsse in Versammlungen von einem Vorsitzenden und mindestens vier Richtern zu fassen.

Die Mitglieder derselben werden aus den Räthen des Pesther, des Temesvarer und des Agramer Landesgerichtes zusammengesetzt.

Vor diesem Gerichte sind auch die, früher bei anderen Gerichten wider den Verurtheilten anhängig gemachten Processe, in soferne mit dem Kläger bei der Liquidations-Commission darüber keine gütliche Ausgleichung zu Stande kömmt (§. 3), wider den Staatsschatz fortzusetzen.

§. 10.

Sämmtliche an dieses delegirte Landesgericht von der Liquidations-Commission gewiesenen Forderungen, werden nach der von Mir am 3. November 1849 genehmigten Vorschrift ausgetragen.

§. 11.

Jeder Gläubiger hat seine Klage wider den Causarum regalium Director, als Vertreter des Staatsschatzes, zu richten und auszuführen.

§. 12.

Im Falle aus den, während des Edictal-Termines angebrachten Anmeldungen erhellet, dass die Forderungen der Gläubiger das vorhandene Vermögen des Verurtheilten übersteigen dürften, so steht es der Liquidations-Commission frei, durch den Causarum regalium Director, ohne sich in eine Liquidirung der angemeldeten Forderungen einzulassen, im Sinne und nach Vorschrift des Concursgesetzes vom Jahre 1840, die Eröffnung des Concurses zu verlangen.

§. 13.

In diesem Falle bleibt jedoch auch dem Fiscus vorbehalten, seine in Vertretung der öffentlichen Fonds, der Cassen, oder aus anderen Privatrechtstiteln fliessenden Forderungen innerhalb des Concursual-Termines wider die Concursual-Masse geltend zu machen.

§. 14.

Für den Fall des Concurses ist die im §. 9 delegirte Landesgerichts-Abtheilung die zuständige Concursbehörde.

§. 15.

Zastąpienie masy upadłości, o ile rzecz idzie o likwidacyę pretensyj ze strony skarbu państwa, zostaje zawsze prawem dyrektora *causarum regalium*, które wykonuje przez dyrektorackiego fiskala, którego sam ustanawia; administracya majątku zastrzega się wyłącznie władzy kameralnej, a wierzyciele upadłości, muszą, co się tycze prowadzenia administracyi i prowentów z dóbr, dopóki te nie zostaną sprzedane, zaprzestać na tych obliczeniach, jakie im zakomunikuje władza kameralna. Tylko za zezwoleniem ministerstwa finansów, może dyrektor *causarum regalium* zrzec się zastąpienia masy i administracyę majątku wierzycielom pozostawić, w którym to przypadku zastosowane być mają do tego przepisy ustaw o upadłościach.

§. 16.

Przeciw delegowanemu oddziałowi sądu krajowego w Peszcie, idzie prawny rekurs do oddziału tameeznego wyższego sądu dystryktualnego, bez różnicy czy zachodzi upadłość lub nie. Równie i ten oddział złożonym będzie wedle zasady w §. 9. wyszczególnionej.

§. 17.

Przeciw delegowanemu oddziałowi wyższego sądu dystryktualnego peszteńskiego, idzie prawne, wedle zatwierdzonego urządzenia sądowego dopuszczalne odwołanie się — do najwyższego trybunału sądowego i kasacyjnego.

§. 18.

Co się zaś tycze majątku zasekwestrowanego osobom, przeciw którym nie zapadł wyrok sądu wojennego, spory prawne przed sąd wytoczone, lub też dopiero wytoczyć się mające, przez właściwe sądy będą rozstrzygane, a to podług praw prywatnych ogólnych i w myśl nowej organizacyi sądowej; atoliż we wszystkich takich przypadkach prawnych, skarga wytoczona i przeprowadzona będzie nietylko przeciw dyrektorowi *causarum regalium*, jako zastępcy skarbu państwa, lecz też i przeciw nieosądzonemu jeszcze dawnemu posiadaczowi majątku, albo, gdyby ten nie był obecnym, przeciw kuratorowi, sądownie dla niego ustanowić się mającemu.

Przeprowadzenie tego rozporządzenia, polecam Moim ministrom spraw wewnętrznych, finansów i sprawiedliwości.

Franciszek Józef m. p.

Krauss m. p.

§. 15.

Die Vertretung der Concursmasse bleibt, in soweit es sich nicht um Liquidirung von Forderungen des Staatsschatzes bei derselben handelt, stets dem Causarum regalium *Director mittelst eines durch ihn zu bestimmenden Directoral-Fiscales, die Verwaltung des Vermögens ausschliesslich der Cameralbehörde vorbehalten, und die Concursgläubiger haben sich über die Führung der Verwaltung und den Ertrag der Güter bis zu deren Veräusserung, mit dem ihnen von der Cameralbehörde mitzutheilenden Rechnungsabschlusse zu begnügen. Nur mit Genehmigung des Finanzministeriums kann die Vertretung der Masse von Seite des* Causarum regalium Directori *aufgegeben, und die Verwaltung des Vermögens den Gläubigern überlassen werden, in welchem Falle die Vorschriften der Concurs-Ordnung darüber in Anwendung zu treten haben.*

§. 16.

Von der delegirten Abtheilung des Landesgerichtes in Pesth geht die gesetzliche Berufung, es möge der Fall des Concurses vorhanden seyn oder nicht, stets an eine Abtheilung des dortigen Districtual-Obergerichtes. Auch diese Abtheilung wird nach dem in §. 9 angegebenen Grundsatze zusammengesetzt.

§. 17.

Von der delegirten Abtheilung des Pesther Districts-Obergerichtes geht die gesetzliche, nach der genehmigten Gerichtsverfassung zulässige Berufung an den obersten Gerichts- und Cassations-Hof.

§. 18.

Was das mit Beschlag belegte Vermögen solcher Personen betrifft, gegen welche bisher noch kein kriegsgerichtliches Urtheil erflossen ist, so sind sowohl die bereits anhängigen, als auch die erst einzuleitenden Rechtsstreite, welche gegen ein solches mit Beschlag belegtes Vermögen gerichtet werden, vor den nach den gemeinen Privatrechten und im Sinne der neuen Gerichtsverfassung zuständigen Gerichten auszutragen; jedoch ist in allen diesen Rechtsfällen die Klage nicht nur gegen den Causarum regalium *Director als Vertreter des Staatsschatzes, sondern zugleich auch gegen den noch nicht verurtheilten ehemaligen Besitzer des Vermögens, oder, wenn er abwesend seyn sollte, gegen einen gerichtlich für denselben aufzustellenden Curator zu richten und auszuführen.*

Zur Vollziehung dieser Verordnung beauftrage Ich Meine Minister des Innern, der Finanzen und der Justiz.

Franz Joseph *m. p.*

Krauss *m. p.*

73.

Rozrządzenie ministerstwa kultury krajowej i górnictwa z dnia 20. Marca 1851,

do prowizorycznych kapitaństw górniczych w Steyer; Leoben, Celowcu, Hall, Joachimsthal, Mies, Przibram, Kuttenbergu i w Bernie, — tudzież do sądów górniczych we Wieliczce, Samborze i Kołomyi,

mocą którego znosi się wydane na dniu 25. Października 1837. rozporządzenie względem urzędowego postępowania przy prożbach o nadanie lenna kopalniczego w razie zaniedbanego podania pokładu (położenia) pomiarów kopalnianych.

W celu uchylenia spostrzeżonych dotychczas niestosowności, które za sobą pociąga wydane na dniu 25. Października 1837 *) rozporządzenie względem urzędowego postępowania przy prożbach o nadanie lenna kopalniczego, widzi się ministeryum kultury krajowej i górnictwa spowodowanem, znieść przepis, wedle którego, w razie zaniedbanego podania pokładu pomiarów kopalnianych, ustanowiono kary pieniężne w ilości pięciu i dziesięciu złt. r., a zarazem pierwszeństwo co do nadania lenna kopalniczego, wtedy dopiero z urzędu za zgasłe uznanem zostało, kiedy ubiegający się o to opieszały kopalniczy, sam, po upływie czterech tygodni, po doręczeniu powtórnego dekretu karnego, sądowemu zleceniu zadosyć nie uczynił. Ministeryum toż nakazuje, ażeby się ściśle do przepisu patentu z dnia 21. Lipca 1819 **) stosowano, przyczem do woli zostawia się władzy górniczo - lenniczej, udzielić dalszy termin do wskazania położenia pomiarów kopalnianych, jeżeli przedłożone przez strony stanowcze powody, równie jak oznaczone przeszkody, pod ścisłą rozwagę wziąść się mające, dostatecznie usprawiedliwiają dalsze pozwolenie przedłużenia terminu.

Jeżeli zaś ze strony ubiegającego się o pierwszeństwo co do nadania lenna kopalniczego, w udzielonym terminie nie nastąpiło ani podanie położenia pomiarów kopalnianych, ani o przedłużenie terminu nie upraszano, natenczas, bez wszelkich okoliczności, pierwszeństwo co do nadania lenna kopalniczego, z urzędu za zgasłe uznaje się, o czem ubiegający się o to kopalniczy, zawiadomionym być ma; takowe tedy, za późniejszem upraszaniem tego kopalniczego, tylko jako nowe ma być uważane, na co też wydaną będzie stosowna karta, pierwszeństwo nadania lenna kopalniczego zastrzegająca.

O tem zawiadomione być mają wszystkie władze podrzędne i fabryki kopalnicze, dla wiadomości ich i zastosowania się, z tem nadmienieniem, iż przepis ten mocy nabywa z dniem 1. Czerwca 1851.

Thinfeld m. p.

74.

Rozrządzenie ministerstwa finansów z dnia 25. Marca 1851,

obowiązujące we wszystkich krajach koronnych, wyjąwszy Węgry, Siedmiogród, Kroacyą, Slawonią, województwo Serbskie i banat Temeski i królestwo Lombardzko-Weneckie,

o postępowaniu w sprawach podatku zarobkowego, i w ogólności o załatwieniu spraw, zachodzących w niektórych miastach, dotyczących podatkowania bezpośredniego.

W celu zaprowadzenia jednostajności w postępowaniu przy administracyi podatkowania bezpośredniego, i zgodnie z rozporządzeniami, obwieszczonemi w dzienniku

---

*) W zbiorze politycznych ustaw i rozporządzeń, tom 65, stronica 497.

**) Tamże, tom 47, stronica 287.

73.

Erlass des Ministeriums für Landescultur und Bergwesen vom 20. März 1851,

an die provisorischen Berghauptmannschaften zu Steier, Leoben, Klagenfurt, Hall, Joachimsthal, Mies, Pribram, Kuttenberg und Brünn, dann an die Berggerichte zu Wieliczka, Sambor und Kolomea,

womit die unterm 25. October 1837 erlassene Verfügung über den ämtlichen Vorgang bei Muthungen im Falle der versäumten Angabe der Grubenfeldmasslagerung aufgehoben wird.

*Um die bisher wahrgenommenen Unzukömmlichkeiten zu beseitigen, welche die unterm 25. October 1837 *) erlassene Verfügung über den ämtlichen Vorgang bei Muthungen mit sich führt, findet das Ministerium für Landescultur und Bergwesen diese Vorschrift, wornach bei der versäumten Angabe der Lagerung der Feldmassen Strafbeträge von fünf und zehn Gulden festgesetzt und die Muthung erst dann von Amtswegen gelöscht wurde, wenn der säumige Muther selbst nach Umlauf von vier Wochen nach der Zustellung des zweiten Strafdecretes den gerichtlichen Auftrag unbeachtet liess, ausser Wirksamkeit zu setzen, und die Berglehensbehörden anzuweisen, sich genau nach der Vorschrift des Patentes vom 21. Juli 1819 **) zu benehmen, wobei der Berglehensbehörde die Ertheilung einer weiteren Massenlagerungsfrist unbenommen bleibt, falls die von den Parteien vorgebrachten standhaften Gründe und die bezeichneten Hindernisse, die genau zu erwägen sind, eine weitere Zugeständniss bezüglich der Fristverlängerung rechtfertigen.*

Wenn jedoch von Seite des Muthers innerhalb der gewährten Frist weder die Angabe der Massenlagerung erfolgt, noch um eine Fristverlängerung eingeschritten wird, so ist die Muthung ohne Weiteres von Amtswegen zu löschen, der Muther hievon zu verständigen, und kann dieselbe über späteres Einschreiten des Muthers nur als eine neue Muthung behandelt und der Muthschein darüber ausgefertiget werden.

Hiernach sind sämmtliche Unterbehörden und Gewerken zur Wissenschaft und Darnachachtung mit dem zu verständigen, dass diese Vorschrift vom 1. Juni angefangen in die Wirkkeit zu treten hat.

Thinnfeld *m. p.*

74.

Erlass des Finanzministeriums vom 25. März 1851,

wirksam für alle Kronländer ausser Ungarn, Siebenbürgen, Croatien, Slavonien, der serbischen Woiwodschaft und dem Temeser Banate, Dalmatien und dem lombardisch-venetianischen Königreiche,

über das Verfahren in Erwerbsteuer-Angelegenheiten und über die Besorgung der in einigen Städten vorkommenden Geschäfte der directen Besteuerung überhaupt.

Zur Herstellung eines gleichmässigen Verfahrens bei der Verwaltung der directen Steuern und in Uebereinstimmung mit den durch das Reichsgesetzblatt bekannt gemachten Verfügungen

---

**) In der Sammlung der politischen Gesetze und Verordnungen, Band 65, Seite 497.*
***) Ebenda, Band 47, Seite 287.*

praw państwa z dnia 9. Sierpnia i 13. Listopada 1850 *), dotyczącemi podatku dochodowego i podatku od czynszów mieszkalnych, uznało ministerstwo finansów w porozumieniu z ministerstwem spraw wewnętrznych, za potrzebne, wydać następujące rozporządzenia:

1. Pierwszemi instancyami w sprawach podatku dochodowego, są starostwa powiatowe.

2. We Wiedniu, sprawami temi trudnić się ma administracya podatków także i na przyszłość, jednakże tylko w obrębie miasta Wiednia i przedmieść jego.

3. W tych miastach głównych kraju koronnego, w których interesa podatkowania bezpośredniego, znacznej są objętości, ustanowione zostaną do sprawowania interesów, dotyczących podatkowania bezpośredniego, osobne administracye podatkowe.

4. W innych miastach, nie podlegających starostwu powiatowemu, przydzielonem zostanie sprawowanie interesów podatków bezpośrednich, osobnym komisyom, względem których zaprowadzenia, szczegółowe obwieszczenie nastąpi.

5. Zakres działania pierwszych instancyj, w sprawach podatku dochodowego, obejmuje:

a) wymierzenie podatku dochodowego;

b) wykreślenie wymierzonego podatku dochodowego w przypadkach, w których nastąpiło złożenie przedsiębiorstwa, podlegającego podatkowi, lub w których przeniesiono za pozwoleniem zwierzchności, mieszkanie na inne miejsce zewnątrz okręgu gminy, lub w których ustaje pozwolenie prowadzenia przemysłu.

c) utrzymanie w ewidencyi katastru podatku dochodowego;

6. Drugą instancyą w sprawach podatku dochodowego, jest władza podatkowa (dyrekcya finansowa krajowa, lub dyrekcya podatkowa), w sprawach następujących:

a) w dozwalaniu dłuższych terminów, na wypłatę podatków;

b) w upuszczaniu podatków w zakresie, wytkniętym pod d. 20. Czerwca 1850. *) i z ograniczeniem, zawartem w dekrecie kancelaryi nadwornej z dnia 15. Lutego 1832 **);

c) rozstrzygnięcie rekursów, założonych przeciw wymierzeniu pierwszych instancyj;

d) w zniżeniu podatków, przyznanem Najwyższem postanowieniem z dnia 4. Lutego 1832, w skutek zawieszenia wymiaru trzech-letniego, lub zmniejszeniu czasowem, na szczególną prożbę stron;

e) w utrzymywaniu w ewidencyi katastru podatku dochodowego w całym kraju koronnym, na podstawie kwartalnych wykazów, zaszłych zmian przedłożonych od pierwszej instancyi.

7. Termin, od którego nowe postępowanie w sprawach podatku dochodowego wejdzie w wykonanie, zostanie później w każdym kraju koronnym osobno obwieszczony.

Krauss m. p.

---

*) Dziennik praw państwa z roku 1850, Część CXIV Nr. 333. i Część CL. Nr. 445.

**) Zbiór politycznych ustaw i rozporządzeń tom 60, str. 16.

*vom 9. August und 13. November 1850 *) hinsichtlich der Hauszins- und Einkommensteuer findet das Finanzministerium im Einverständnisse mit dem Ministerium des Innern folgende Anordnungen zu treffen:*

1. Als erste Instanz in Erwerbsteuer-Angelegenheiten werden die Bezirkshauptmannschaften bestimmt.

2. In Wien hat die bestehende Steuer-Administration diese Geschäfte auch fernerhin, jedoch nur für den Umfang der Stadt Wien und ihrer Vorstädte zu besorgen.

3. In jenen Hauptstädten eines Kronlandes, in welchen die Geschäfte der directen Besteuerung von bedeutender Ausdehnung sind, werden zur Besorgung der Geschäfte der directen Besteuerung besondere Steuer-Administrationen errichtet.

4. In anderen Städten, welche einer Bezirkshauptmannschaft nicht unterstehen, wird die Besorgung der Angelegenheiten der directen Steuern besonderen Commissionen zugewiesen, über deren Bestellung besondere Kundmachungen ergehen werden.

5. Der Wirkungskreis der ersten Instanzen in Erwerbsteuer-Angelegenheiten begreift:

a) *die Bemessung der Erwerbsteuer;*

b) *die Löschung der bemessenen Erwerbsteuer in den Fällen der Anheimsagung der steuerpflichtigen Unternehmung, der befugten Uebersiedlung in einen anderen Wohnort ausser dem Gemeindebezirke oder der gesetzlichen Erlöschung einer Gewerbsbefugniss;*

c) *die Evidenzhaltung des Erwerbsteuer-Katasters.*

6. Zweite Instanz in Erwerbsteuer-Angelegenheiten ist die Steuer-Landesbehörde (Finanz-Landes-Direction oder Steuer-Direction) in Absicht auf folgende Geschäfte:

a) *die Steuerzufristungen und*

b) *Nachsichten nach dem Wirkungskreise vom 20. Juni 1850 und mit der im Hofkanzlei-Decrete vom 15. Februar 1832 **) enthaltenen Beschränkung;*

c) *die Entscheidung über die Recurse gegen die Bemessung der ersten Instanz;*

d) *die mit der Allerhöchsten Entschliessung vom 4. Februar 1832 in Folge der Einstellung der Triennal-Bemessung zugestandenen Steuerherabsetzungen oder zeitlichen Mässigungen über besonderes Ansuchen der Parteien;*

e) *die Evidenzhaltung des Erwerbsteuer-Katasters des ganzen Kronlandes auf Grundlage der vierteljährigen Veränderungsausweise der ersten Instanz.*

7. Der Zeitpunct, von welchem das neue Verfahren in Erwerbsteuersachen Platz zu greifen habe, wird nachträglich für jedes Kronland bekannt gemacht werden.

Krauss *m. p.*

---

*) *Siehe Reichs-Gesetzblatt 1850, CXIV. Stück, Nr. 333, und CL. Stück, Nr. 445.*

**) *Sammlung der politischen Gesetze und Verordnungen, 60. Band, Seite 16.*

75.

Rozporządzenie ministerstwa finansów z dnia 30. Marca 1851,

obowiązujące we wszystkich krajach koronnych,

względem uwolnienia należytości żyrów albo cessyj assygnacyj bankowych.

Najwyższem postanowieniem z dnia 13. t. m., raczył Najjaśniejszy Pan, Jego C. Mość zezwolić, ażeby uwolnienie od należytości, przyznane żyrom wekslowym, w pozycyi taryfowej $^{12}/_{02}$. n. prowizorycznej ustawy o należytościach od interesów prawnych, dokumentów, pism i czynności urzędowych, przysłużało także i żyrom albo cessyom, umieszczonym na assygnacyach austryackiego uprzywilejowanego banku narodowego.

Krauss m. p.

75.

Verordnung des Finanzministeriums vom 30. März 1851,

wirksam für alle Kronländer,

über die Gebührenfreiheit der Giri oder Cessionen von Bankanweisungen.

Seine Majestät haben mit Allerhöchster Entschliessung vom 13. d. M. zu genehmigen geruht, dass die den Giri der Wechsel in der T. P. 102, n, des provisorischen Gesetzes über die Gebühren von Rechtsgeschäften, Urkunden, Schriften und Amtshandlungen eingeräumte Gebührenfreiheit auch den auf den Anweisungen der österreichisch-privilegirten Nationalbank angesetzten Giri oder Cessionen zuzukommen habe.

Krauss *m. p.*